

ШАРП ДЖ. 198 МЕТОДІВ НЕНАСИЛЬНИЦЬКИХ ДІЙ

У людей, які ведуть ненасильницьку боротьбу, є в розпорядженні цілий арсенал «ненасильницької зброї». Нижче зазначено 198 методів, розділених на три великих категорії:

1. ненасильницький протест і переконання;
2. відмова від співробітництва (соціального, економічного та політичного);
3. ненасильницьке втручання.

МЕТОДИ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОГО ПРОТЕСТУ І ПЕРЕКОНАННЯ

Офіційні заяви

1. Публічні виступи.
2. Листи протесту чи підтримки.
3. Декларації організацій та установ.
4. Публічні заяви, підписані відомими людьми.
5. Декларації обвинувачення та намірів.
6. Групові чи масові петиції.

Спілкування із широкою аудиторією

7. Гасла, карикатури та символи.
8. Прапори, плакати та наочні засоби.
9. Листівки, памфлети та книги.
10. Газети та журнали.
11. Магнітофонні записи, платівки, радіо, телебачення.
12. Написи у повітрі (літаками) і на землі (оранкою ґрунту, посадкою рослин, каменями).

Групові акції

13. Депутації.
14. Сатиричні нагородження.
15. Групове лобі.
16. Пікетування.
17. Псевдо-вибори.

Символічні суспільні акції

18. Вивішування прапорів, використання предметів символічних квітів.
19. Носіння символів.
20. Молитви та богослужіння.
21. Передача символічних об'єктів.
22. Роздягання на знак протесту.
23. Знищення своєї власності.
24. Символічне запалювання вогнів (смолоскипи, ліхтарі, свічі).
25. Виставляння портретів.
26. Малювання на знак протесту.
27. Установка нових вуличних знаків та назв.
28. Символічні звуки.

29. Символічне «освоєння» земель.

30. Грубі жести.

Тиск на окремих людей

31. «Переслідування по п'ятах» офіційних осіб.

32. Глузування над офіційними особами.

33. Братання із солдатами.

34. Пильнування («вахти»).

Театр і музика

35. Гумористичні пародії.

36. Постановка п'єс і музичних творів.

37. Спів.

Процесії

38. Марші.

39. Паради.

40. Релігійні процесії.

41. Паломництво.

42. Автоколони.

Поминання померлих

43. Політична жалоба.

44. Символічні похорони.

45. Демонстративні похорони.

46. Поклоніння в місцях поховання.

Суспільні збори

47. Збори протесту чи підтримки.

48. Мітинги протесту.

49. Таємні мітинги протесту.

50. Семінари.

Відхід і відмова

51. Демонстративний відхід.

52. Мовчання.

53. Відмова від почестей.

54. Розгортання спиною.

МЕТОДИ ВІДМОВИ ВІД СОЦІАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Остракізм окремих людей

55. Соціальний бойкот.

56. Вибірковий соціальний бойкот.

57. Відмова від виконання подружніх обов'язків («за Лісістратом»).

58. Відмова від спілкування.

59. Припинення релігійної служби.

Відмова від участі у суспільних подіях, звичаях і роботі

60. Припинення соціальної та спортивної діяльності.

61. Бойкот суспільних подій.
62. Студентські страйки.
63. Суспільна непокора.
64. Призупинення членства в громадських організаціях.

Усунення із соціальної системи

65. Відмова виходити з будинку.
66. Повна особиста відмова від співробітництва.
67. Втеча робітників.
68. Укривання в притулку.
69. Колективний відхід із місця проживання.
70. Еміграція на знак протесту («хіджрат»).

МЕТОДИ ВІДМОВИ ВІД ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: ЕКОНОМІЧНІ БОЙКОТИ

Акції споживачів

71. Бойкот споживачів.
72. Невикористання бойкотованих товарів.
73. Політика аскетизму.
74. Відмова від виплати орендної плати.
75. Відмова орендувати.
76. Загальнонаціональний споживчий бойкот.
77. Міжнародний споживчий бойкот.

Акції робітників і виробників

78. Бойкот робітників.
79. Бойкот виробників.

Акції посередників

80. Бойкот постачальниками та посередниками.

Акції власників і керуючих

81. Бойкот торговцями.
82. Відмова здавати в оренду чи продавати власність.
83. Локаут (зупинка виробництва власником).
84. Відмова в промисловій допомозі.
85. Загальний страйк торговців.

Акції власників фінансових ресурсів

86. Зняття банківських вкладів.
87. Відмова платити гонорари, виплати, суми обкладання.
88. Відмовлення виплачувати борги чи відсотки.
89. Вилучення фондів і кредитів.
90. Відмова від сплати податків.
91. Відмова від отримання зарплати.

Дії урядів

92. Внутрішнє ембарго.

93. «Чорні списки» торговців.
94. Міжнародне ембарго постачальників.
95. Міжнародне ембарго покупців.
96. Міжнародне торгове ембарго.

МЕТОДИ ВІДМОВИ ВІД ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: СТРАЙК

Символічні страйки

97. Страйку протесту.
98. Швидкий відхід («страйк-блискавка»).

Сільськогосподарські страйки

99. Селянські страйки.
100. Страйки сільськогосподарських робітників.

Страйки особливих груп

101. Відмова від примусової праці.
102. Страйки ув'язнених.
103. Страйки ремісників.
104. Професійні страйки.

Звичайні промислові страйки

105. Страйк істеблішменту.
106. Промислові страйки.
107. Страйк солідарності.

Обмежені страйки

108. Частковий страйк.
109. «Бамперний» (вибірковий, почерговий) страйк.
110. Зниження темпів роботи.
111. Робота «суворо за інструкцією».
112. Невихід «через хворобу».
113. Страйк через звільнення.
114. Обмежений страйк.
115. Вибірковий страйк.

Багатогалузеві страйки

116. Страйк, що поширюється.
117. Загальний страйк.

Зв'язок страйків і економічного закриття підприємств

118. Припинення роботи та торгівлі («хартал»).
119. Припинення всієї економічної діяльності.

МЕТОДИ ВІДМОВИ ВІД ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Відмова від підтримки влади

120. Відмова від лояльності владі.
121. Відмова в суспільній підтримці.

122. Література та промови, які закликають до опору.

Відмова громадян від співробітництва з урядом

123. Бойкот законодавчих органів.

124. Бойкот виборів.

125. Бойкот роботи в державних установах і займання державних посад.

126. Бойкот урядових закладів, агентств та інших органів.

127. Відхід із урядових освітніх установ.

128. Бойкот підтримуваних урядом організацій.

129. Відмова в допомозі силам з наведення порядку.

130. Зняття знаків власності та вуличної розмітки.

131. Відмова прийняти призначення офіційних осіб.

132. Відмова розпустити існуючі інститути.

Альтернатива цивільній покорі

133. Неохоче та повільне підпорядкування.

134. Непокора при відсутності прямого нагляду.

135. Народна непокора.

136. Замаскована непокора.

137. Невиконання наказу розійтися зборам чи мітингу.

138. Сидячий страйк.

139. Відмова від призову в армію та депортації.

140. Укривання, втечі та виготовлення фальшивих документів.

141. Цивільна непокора «несправедливим» законам.

Акції урядового персоналу

142. Вибіркова відмова в допомозі представникам уряду.

143. Блокування передачі команд та інформації.

144. Затримки та перешкоди роботі установ.

145. Загальна відмова від адміністративного співробітництва.

146. Відмова від судового співробітництва.

147. Навмисна неефективність роботи та вибіркова відмова від співробітництва виконавчих органів.

148. Заколот.

Внутрішні акції уряду

149. Псевдо-легальні виверти та затримки.

150. Відмова від співробітництва з боку дрібних урядових органів.

Міжнародні акції уряду

151. Зміни в дипломатичних та інших представництвах.

152. Затримка та скасування дипломатичних заходів.

153. Утримання від дипломатичного визнання.

154. Погіршення дипломатичних відносин.

155. Вихід з міжнародних організацій.

156. Відмова від членства в міжнародних організаціях.

157. Виключення з міжнародних організацій.

МЕТОДИ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОГО ВТРУЧАННЯ

Психологічне втручання

158. Самовіддача у владу стихії (самоспалення, утоплення тощо).
159. Голодування:
 - а) голодування морального тиску;
 - б) голодний страйк;
 - в) голодування в душі «сатьяграха».
160. «Зворотний» суд (використання підсудним суду для обвинувачення обвинувачів).
161. Ненасильницьке психологічне виснаження опонента.

Фізичне втручання

162. Сидіння.
163. Стояння.
164. Невихід із транспорту.
165. Використання сегрегованих пляжів за расової сегрегації.
166. Ходіння на місці.
167. Моління у сегрегованих церквах.
168. Ненасильницькі марші з вимогою передачі власності.
169. Ненасильницькі повітряні польоти в зону, контрольовану опонентом.
170. Ненасильницьке входження в заборонну зону (перетинання риси).
171. Ненасильницька перешкода насильству чи іншим діям опонента власним тілом (психологічний вплив).
172. Ненасильницьке блокування власним тілом (фізичний вплив).
173. Ненасильницька окупація.

Соціальне втручання

174. Встановлення нових соціальних порядків.
175. Перевантаження приміщень.
176. Блокування шляхів.
177. Нескінченне проголошення промов.
178. Самодіяльні вистави на вулиці.
179. Альтернативні соціальні інститути.
180. Альтернативні системи комунікацій.

Економічне втручання

181. Зворотний страйк.
182. Невихід після закінчення роботи.
183. Ненасильницьке захоплення землі.
184. Відмова від виконання блокади.
185. Політично мотивоване виготовлення фальшивих грошей.
186. Попереджувальні масові закупівлі стратегічно важливих товарів.
187. Захоплення цінностей.
188. Демпінг.
189. Вибірковий патронаж над фірмами, установами.

- 190. Альтернативні ринки.
- 191. Альтернативні транспортні системи.
- 192. Альтернативні економічні інститути.

Політичне втручання

- 193. Надмірне завантаження адміністративної системи.
- 194. Викриття секретних агентів.
- 195. Прагнення до ув'язнення.
- 196. Цивільна непокоря «нейтральним законам».
- 197. Робота без співробітництва.
- 198. Подвійний суверенітет і створення паралельного уряду.

ВИПРАВЛЕННЯ ТИПОВИХ НЕПОРОЗУМІНЬ ЩОДО НЕНАСИЛЬНИЦЬКИХ ДІЙ

Що таке ненасильницька дія?

Ненасильницькі дії – це загальний термін, який включає в себе десятки специфічних форм протесту, відмов від співробітництва та втручання, під час проведення яких активісти беруть участь у конфлікті шляхом здійснення – чи відмови від здійснення – визначених дій без використання фізичного насильства. Таким чином, ненасильство як метод не є пасивним. Це не бездіяльність. Це – ненасильницька дія.

В основі конфлікту можуть лежати різні причини. Часто це дія політичного характеру між політичними групами, на підтримку уряду чи проти нього, або, рідше, між урядами (наприклад, введення ембарго чи опір окупації). Можуть мати місце також економічні, соціальні, релігійні причини. Масштаб і рівень конфлікту також варіюють. Він може бути обмежений кордонами одного району, міста, визначеної частини суспільства, а в інших ситуаціях охоплювати велику частину країни та навіть усю країну. Рідше до конфлікту втягуються кілька країн і урядів. Проте, незалежно від причин і масштабу конфлікту, ненасильницькі дії є методом, за допомогою якого люди, що відкидають пасивність і підпорядкування, та які вважають за необхідне продовжувати боротьбу, можуть брати участь у конфлікті без використання насильства. Ненасильницькі дії не є спробою уникнути конфлікту чи ігнорувати його.

Це одна з відповідей на питання про те, як діяти в політиці й особливо – як ефективно вирішувати питання про владу.

Чим не є ненасильницька дія?

1. Ненасильницька дія не має нічого спільного з пасивністю, покорою і боягузством. Так само як і при насильницьких діях, від цього необхідно в першу чергу відмовитися.

2. Ненасильницьку дію не слід прирівнювати до вербального чи чисто психологічного переконання, хоча вона і може використовувати психологічний тиск із метою змінити відношення до проблеми; ненасильницька дія являє собою метод боротьби з використанням санкцій та

визначеної техніки, яка включає в себе вплив на соціальну, економічну та політичну владу і протистояння визначених сил у конфлікті.

3. Ненасильницька дія не спирається на визнання того, що «усі люди від народження добрі», визнаються здібності людей як до «добра», так і до «зла», включаючи такі крайнощі, як жорстокість та антигуманність.

4. Ті, хто беруть участь у ненасильницьких діях, зовсім не повинні бути пацифістами чи святими. Ненасильницькі дії в минулому успішно застосовувалися в основному «звичайними» людьми.

5. Досягнення успіху ненасильницьких дій не обов'язково вимагає наявності (хоча і серйозно залежить від) загальних стандартів і принципів, високого рівня спільності інтересів чи високого ступеня психологічної близькості між протиборчими сторонами. У випадку неможливості домогтися добровільних змін у діях опонента можуть бути використані примусові заходи.

6. Ненасильницька дія не в меншому ступені є феноменом Західної цивілізації, ніж Східної. Можна сказати навіть, що в більшому ступені вона розвинута на Заході, якщо врахувати широке використання страйків і бойкотів у робочому русі та відмову від співробітництва в боротьбі пригноблених народів.

7. Учасники ненасильницьких дій не виходять із припущення, що їхні опоненти будуть утримуватися від застосування насильства; метод розроблений з урахуванням можливої необхідності дій в умовах застосування насильства.

8. У ненасильницькій дії не закладено нічого, що могло б запобігти використанню її для «гарних» чи «поганих» цілей, хоча соціальні наслідки її використання для досягнення «поганих» цілей можуть значно відрізнятись від наслідків застосування насильства для цих же цілей.

9. Ненасильницькі дії успішно використовуються не тільки в розв'язанні внутрішніх конфліктів у рамках демократичної системи; вони широко використовувалися в боротьбі проти диктаторських режимів, іноземної окупації й навіть проти тоталітарної системи.

10. Ненасильницькі дії далеко не завжди вимагають більше часу для перемоги, ніж боротьба із застосуванням насильства. У багатьох випадках ненасильницька боротьба досягала своїх цілей за дуже короткі терміни – аж до декількох днів. Час, необхідний для досягнення перемоги, залежить від різних факторів – у першу чергу, від сили учасників ненасильницької боротьби.

Друкується за: Sharp Gene. The Methods of Nonviolent Action / Gene Sharp // The Politics of Nonviolent Action. – Boston : Porter Sargent, 1973. – 348 p.